

В. А. Папіш,

д-р філол. наук, доц.,

Державний вищий навчальний заклад

“Ужгородський національний університет”,

професор кафедри української мови

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2609-1620>

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ОНОМАСТИЧНОЇ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ У ФОКУСІ ТЕОРІЇ ЛІНГВОПСИХОАКЦЕНТУАЦІЇ

У статті актуалізовано дослідження онімів у психолінгвістичному аспекті. Актуальність розвідки зумовлена необхідністю подальшої розробки теоретичних положень ономастики із врахуванням новітніх напрямів, до яких належить й *ономастична психолінгвістика*, що на сьогодні ще належно не розроблена. Оскільки вчення про ономастичну психолінгвістику входить у коло проблем, пов'язаних із *літературною ономастикою*, то до аналізу долучено методи дотичних до психолінгвістики наук та актуалізовано відповідні їх здобутки, що дає позитивний ефект. Онімний матеріал опрацьовано за допомогою описового методу із залученням аналізу психологічних джерел, зокрема використано вчення К. Леонгарда та А. Личка про акцентуєваних осіб. Мета статті — презентувати окремі елементи онімної картини світу акцентуєваних осіб, окресливши можливість виокремлення психолінгвістичної ономастики як нового ономастичного напрямку, та визначити перспективи розвитку цієї теорії у фокусі новітніх процесів, що простежуються у сфері функціонування онімів. Увагу сковано на оніми, що функціують у художніх та публіцистичних текстах українських митців-класиків (В. Винниченка, П. Куліша, Л. Українки, М. Коцюбинського) та регіональних авторів Закарпаття (І. Чендея і Ф. Потушняка). Зазначено, що психологічна інформація може бути втілена інгерентно, тобто формою самого оніма, та адгерентно — у лексичному оточенні. Продемонстровано, що оніми (1) стають маркерами лінгвопсихоакцентуації в разі, коли виявляють високу частотність уживання, що особливо виразно простежується в сильних текстових позиціях, (2) виявляють потужний потенціал у моделюванні виразних конотацій у відповідних контекстах, (3) стають

джерелом створення нових денотативних зв'язків. Розглянуто (а) оніми-заголовки, (б) оніми-присвяти, (в) оніми-псевдоніми, що актуалізуються в контексті істероїдності, гіпертимності, депресивності, параноїдності. Доведено, що онімна картина світу акцентуваної особистості детермінована конкретним психотипом. Окреслено *перспективу* дослідження, що полягає в потребі розвитку задекларованого нового напрямку, номінованого *психолінгвістичною ономастикою*, зокрема необхідно розглянути особливості моделювання відповідних мовних елементів крізь призму психічних процесів.

Ключові слова: акцентуована особистість, лінгвопсихоакцентуація, психолінгвістична ономастика, літературна ономастика, онім, онімна картина світу, конотація, контекст, психотип.

V. A. Papish,

ScD in Philology, Associate Professor,

Uzhhorod National University,

Ukrainian Language Department Professor

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2609-1620>

ACTUALIZATION OF THE PROBLEMS OF ONOMASTIC PSYCHOLOGY WITH REFERENCE TO THE THEORY OF LINGUOPSYCHO ACCENTUATION

The subject of the article is actualization of the study of onyms with stress on their psycholinguistic aspect. The relevance of the study is stipulated by the fact that it is necessary to keep developing the theoretical provisions on onomastic proceeding from the newly evolved trends, one of which is psycholinguistic which meanwhile not duly studied. Since the study of onomastic psycholinguistics is to some extent fall to the range of problems of literature onomastics, its analysis requires application of some methods eligible for psycholinguistic science, while the achieved scientific gains are actualized with positive results. The onymic material is thoroughly analyzed by applying descriptive method particularly involving analysis of psychological sources, namely studies of K. Leonhard and A. Lychko about accentuated individuals. The subject of the article is to present some separate elements of the onymic picture of the world via vision of accentuated individuals, to outline the prospects for definition of the psycholinguistic onomastic as new onomastic trend, and estimate the prospects for development of this theory from the point view of new trends arising in the field of functioning of onyms. Special attention is drawn to the onyms used in the fiction and publicist texts of the Ukrainian classical writers (V. Vinnichenko, P. Kulish, L. Ukrajinka, M. Kotsubynsky) and the regional writers of Zakarpattia (I. Chandei and F. Potushniak). It is pointed out that psychological information may be presented inherently by itself — by the form

of onyms or adherently — by lexical environment. Herein the onyms are presented as they (1) become markers of linguo-psycho-accentuation provided they are used highly frequently what is specially visible in the potent text correlation, (2) manifest themselves potentially in the modeling expressive connotations in the relative context and (3) become sources for origination of new denotative contacts. Herein the examination carried out of a) anyms of titles, b) anyms of dedication c) anyms of pseudonyms as they are actualized within the context of hysteroidity, hyperthymism, depression, and paranoidness. It is proved that the anymic picture of the world of an accentuated individual is determined by his specific psychotype, while the prospective investigation is defined as requirement of development of new trend nominated as psycholinguistic anomastic, in particular, it is necessary to examine the specifics of modeling of relevant linguistic elements via prism of psychic processes.

Key words: accentuated personality, linguistic psychoaccentuation, psycholinguistic onomastics, literary onomastics, anymic picture of the world, connotation, context, psychotype.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Питання про зв'язок номена з носієм мовлення розглядається в контексті сучасної антропологічної парадигми знань, зокрема когнітивістики, проте *ономастична психолінгвістика* ще не отримала належного визнання. Водночас аналіз онімів у психолінгвістичному аспекті демонструє нові можливості інтерпретації психологічної природи мовних структур, тому так важливо їх вивчати. Однак у сучасному українському мовознавстві не простежуємо глибокого зацікавлення психолінгвістичним дослідницьким аспектом, що був би актуалізований у процесі вивчення ономастики, що й мотивує *новизну* цієї наукової розвідки.

Аналіз досліджень проблеми. Актуалізація дослідження психолінгвістичної інтерпретації онімів в українському мовознавстві лише розпочалася, хоча не завжди простежуємо чітке виокремлення зазначеного ракурсу. Зокрема, наголосимо, що представниця Одеської ономастичної школи, започаткованої Ю. Карпенком [3; 4], О. Карпенко заснувала новий напрям ономастики, номінувавши його когнітивною ономастикою. У її монографії «Проблематика когнітивної ономастики» (2016) [2] ідеться про мовну поведінку лінгвоперсони, схарактеризовано психолінгвістичне поняття асоціативності та виокремлено систему зв'язків між онімами й уявленнями про них у лексиконі мовців, запропоновано характеристику співвідношень, що виникають між психічними та мовно-мисленневими категоріями. На увагу заслуговує презентована у зазначеній монографії концепція асоціативного омонімного словника, що містить 60 одиниць, які найчастіше викликають низку асоціацій в українськомовних респондентів. Психолінгвістичні чинники, що лежать в основі творення прізвиськ Луганщини, досліджує Н. Федотова, презентувавши свою концепцію в кандидатській дисертації [15]: психолінгвістичні спостереження в цій праці виконано в сув'язі із соціолінгвістичною проблематикою. Деякі напрацювання про психологічну сутність онімів

належать й автору цієї праці. Зокрема, у статті «Онім як засіб актуалізації підсвідомих структур особистості в поетичному лексиконі Лесі Українки» [11] була висловлена думка про можливість виділення ономастичної психолінгвістики в україністиці, однак названа гіпотеза потребує доповнень, що зазначено у формулюванні перспективи цієї розвідки. У колі авторських спостережень — оніми, що функціують у художньому дискурсі акцентуованих мовних особистостей. Мовне моделювання дійсності такі особи здійснюють в особливий спосіб, що потребує детальної інтерпретації. Водночас зазначена проблематика входить у коло проблем, пов'язаних із *літературною ономастикою*, що належить до порівняно нових напрямів ономастики.

Мета статті — презентувати окремі елементи онімної картини світу акцентуованої мовної особистості, (а) окресливши можливість виокремлення психолінгвістичної ономастики як нового ономастичного напрямку й (б) визначити перспективи розвитку цієї теорії у фокусі новітніх процесів, що простежуються у сфері функціонування онімів.

Матеріали й методи дослідження. До опису залучено художній та публіцистичний дискурс українських митців-класиків — В. Виниченка, П. Куліша, Л. Українки, М. Коцюбинського та регіональних авторів Закарпаття — І. Чендея і Ф. Потушняка, із творів яких було вилучено систему онімів, що презентують відповідний психологічний смисл. Дослідницький матеріал опрацьовано за допомогою описового, контекстуально-інтерпретативного методів із залученням аналізу психологічних джерел.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай власні назви в художньому дискурсі стають або ознакою відповідної епохи, або маркером інтелекту автора текстів, окреслюючи його зацікавлення історією, демонструючи його художньо-літературні смаки, засвідчуючи відповідну лінгвокреативність тощо. Однак оніми також слугують для актуалізації авторського *імперативу, волі* автора — свідомої чи несвідомої. Саме на рівні наративної структури можна розмірковувати про наявність імпліцитної акцентуованості, що базується на концепції психіатрів К. Леонгарда та А. Личка, а опрацьовується в художньому дискурсі насамперед такими українськими дослідниками, як Я. Бондаренко, Т. Куліш і В. Папіш. «Елементами психолінгвістичного аналізу оніми стають тоді, коли опиняються в конкретних текстових умовах. Денотатом у такому разі виступатиме не лише власна назва, але й контекстне оточення. Оніми в поєднанні з іншими мовними засобами набудуть більшої функційної значущості, виявляючи приховані психічні явища» [10, с.192]. Крім того, художні тексти продукуються ще й на рівні авторської інтуїції, на межі емоційних переживань, креативного неспокою. Тому в художньому мовленні можна простежити психологічні факти, які сам митець не усвідомлює. Хоч у текстах творчої еліти випадкових мовних явищ не буває, проте ці явища потребують декодування. Психологічну інформацію, що характерна для оніма, можна виявити в процесі спеціальних лінгвістичних досліджень *інгерентно*, тобто за допомогою аналізу форми оніма, і *адгерентно* — у просторі лексичного оточення.

Зазвичай текстовий простір складається із *заголовка* та *власне тексту*, а в окремих випадках актуалізуються й інші сильні текстові позиції, зокрема *присвяти*,

епіграфи та под. Власні назви або презентують указані компоненти, або входять у склад зазначених структурних текстових частин.

Оніми-заголовки в малому обсязі зберігають імпліцитну інформацію про автора. Заголовок як характерний презентант сильної текстової позиції входить у систему власних назв, є особливим ономастичним утворенням, «центром онімного простору» кожного конкретного твору [4, с. 220–221], який можна розглядати в психолінгвістичній парадигмі за умови виокремлення в ньому певних мовних фактів, пов'язаних із типом акцентуованості. Наприклад, демонстративний тип акцентуації (істероїдність) характеризується (1) легкістю встановлення контактів, (2) прагненням до лідерства, (3) увічливістю, (4) артистичністю, (5) здатністю захопити інших, (6) неординарністю мислення і вчинків. У заголовках творів, змодельованих істероїдами, за спостереженнями дослідників, високочастотними будуть: (а) імена, порівн.: «*До Данта <...>*», «*До Марусі Т.*», «*Гоголь і Ворона*», «*Настуся*», «*До Шекспіра <...>*», «*До Шевченка*», «*До Тараса на небеса*», «*До Мазепи <...>*», «*Гомер і Шекспір*» (П. Куліш); «*Сафо*», «*На мотив з Міцкевича*», «*На роковини Шевченка*», «*Остання пісня Марії Стюарт*», «*Іфігенія в Таавриді*», «*Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярмі!*», «*Сфінкс*», «*Самсон*», «*Ізольда Білорука*», «*Орфееве чудо*» (Леся Українка) [14]; (б) звертання: «*Что есть мнѣ и тебѣ, жено?*», «*Вітаю глуш твою, куточку затишній...*», «*Заплачеш по мені, кохана, ох заплачеш*» (П. Куліш) [8]; «*Сторононько рідна! коханий мій краю!*», «*Україно! плачу слізьми над тобою...*», «*Красо України, Подолля!*», «*Грай, моя пісне!*», «*Слово, чому ти не твердая криця...*», «*Тішся, дитино, поки ще маленька...*», «*О, не кори мене, любий, за мрії про славу...*» (Леся Українка) [14]; (в) апелювати на позначення титулів або вказівки на привілейоване місце в суспільстві: «*Царська грамата*», «*Граф Габсбург*», «*Балада про Князя-старця*», «*Вільшаний цар*», «*Корінховська молода княгиня*», «*Байда, князь Вишневецький*» (П. Куліш) [8]; «*Граф фон Ейнзідель*»; «*Казочка про край царя Гороха*», «*Королівна*» (Леся Українка) [14]; (г) назви духовних та абстрактних понять: «*Химери*», «*На сповіді*», «*Божий суд*», «*Національний ідеал*», «*Чудо*», «*Видіння*», «*До радості*», «*Молитва природи*» (П. Куліш) [8]; «*Ангел помсти*», «*Гришниця*», «*Мрія далекая, мрія минувшая...*», «*Пророк*», «*До музи*» (Леся Українка) [14].

Для творчих особистостей зі збудливою (епілептоїдною) акцентуацією характерна (1) низька контактність у спілкуванні, (2) сповільненість вербальних і невербальних реакцій. У емоційно *спокійному стані* люди цього типу зазвичай (3) добросовісні, (4) акуратні, але в *стані емоційного збудження* (5) бувають дратівливими, (6) запальними [9]. У заголовках текстів, створених збудливими особистостями (епілептоїдами), високочастотними є апелювати на позначення трагедії, порівн.: «*Смерть Петрика*», «*Крадіж*», «*Голод*», «*Злодій*», «*Чужі люди*», «*Невдача*», «*Жаль*», «*Позаздрив*», «*Шибениця*» (Ф. Потушняк) [12;13]. Окремі улюблені теми, до яких вдаються акцентуовані особи, нерідко актуалізуються і в їхніх публіцистичних працях. Відомо, наприклад, що автори-епілептоїди часто звертаються до сільської тематики, відтворюючи не лише зовнішні атрибути сільського села, але й углиблюючись

у народну філософію, звичаї, вірування, забобони, демонологію, міфологію. Тому очікуваними будуть *оніми-заголовки з культурологічною інформацією*, що спостерегаємо в закарпатського письменника Ф. Потушняка, порівн.: «*Відьма та її признаки*», «*Вода, земля і воздух (в народнім віруваню)*», «*Демон в народном віруванні*», «*Клятва в народнім віруванні*», «*Огень в народних віруваннях*», «*Яйце в народнім віруванні*», «*Останки ідолопоклонства*», «*Останки культу предків*». Тема села простежується навіть у *псевдонімах* Ф. Потушняка — Вільшицький, Пасічник [12].

Сильною текстовою позицією вважають і *оніми-присвяти*, хоча деякі дослідники відносять їх до *допоміжного тексту*. Зокрема, на думку І. Колегаєвої, «*присвята* більше важлива для реалізації комунікативних прав автора, оскільки є відбиттям пошани до певної особи і *майже не інформативна для читача*» (виділення курсиву в цитаті автор. — В. П.) [5, с.172]. Важко погодитися з такою думкою, оскільки для психолінгвістики присвяти є інформативним джерелом для дослідження лінгвопсихоакцентуації. Зокрема, істероїди дуже прив'язані до сім'ї та друзів і надзвичайно комунікабельні, тому «*наявність присвят можна трактувати як потребу в продовженні комунікації, вираження дружби, приязні*» [10, с. 195]. Леся Українка, наприклад, присвячувала твори конкретним комунікантам, які відігравали велику роль у її житті, — *дядькові Михайлові, Іванові Франкові, сім'ї Михайла Ф. Комарова, братові Михайлові, сестрі Олесі, Александрі С-вій, С. М. (Сергієві Мержинському)* та ін. Інколи присвята як така нібито й відсутня, але вона закодована імпліцитно в самій назві твору, як це спостерегаємо в П. Куліша, порівн.: «*До Данта, прочитавши його поему «Пекло»*», «*До Марусі Т.*», «*До землячки*», «*До братів на Україну*», «*Варфоломееві Шевченкові (на його звістку, що заспокоїв працею свою старість)*», «*До Шекспіра, заходившись коло українського перекладу його творів*», «*До рідного народу, подаючи йому український переклад Шекспірових творів*», «*До Шевченка*», «*До Тараса на небеса*», «*До Мазепи, прочитавши його біографію*», «*До підкарпатних земляків (на поклик имського папи до целібату і Григоріанського календаря)*», «*Козарлюзі Лободі, посилаючи йому «Байду»*», «*До спідлених*», «*До Марусі В.*». Спорадично П. Куліш уводить присвяту і в текст заголовка «*Слово правди, присвячене Ганні Барвінок*» [8].

У межах параноїдного світовідчуття вмотивованими є присвяти об'єктам природи, оскільки схилення перед красою світу є домінувальним для цього психотипу. Згадаймо, що новела М. Коцюбинського «*Intermezzo*» присвячена *Кононівським полям*, а продовження імпліцитної акцентуованості маємо і в *онімах-«дійових особах»*, пов'язаних із довкіллям (*Ниви у червні, Сонце, Три білих вівчарки, Зозуля, Жайворонки*), що надалі знаходять втілення у власне текстовому просторі у вигляді апелювативних дискурсивних слів (*сонце, ниви, зелень* та ін.). «Сьогодні виділяють дискурс окремої мовної особистості, тобто її ідіолект, ідіостиль, а на його тлі — улюблені слова й вислови мовця як характерні дискурсивні одиниці» [6, с. 5].

За авторськими спостереженнями, предикаторами акцентуованості може слугувати й обсяг слів у заголовках. Зокрема, (1) контактний, (2) оптимістичний і (3) швидкий *гіпертим*, якому водночас притаманні (4) яскрава вираженість жестів,

міміки, пантоміміки, ніколи не буде вживати надмірно довгі заголовки, надаючи перевагу однослівним чи двослівним назвам, що спостерігаємо, зокрема, у текстах В. Винниченка, порівн.: «Контрасти», «Голота», «На пристані», «Раб краси», «Хто ворог?», «Голод», «Салдатики», «Кузь та Грицунь», «Босьяк», «Терень», «Заручини», «Молода кров», «Співочі товариства», «Боротьба», «Мнімий господін», «Темна сила», «Федько-халамидник», «Промінь сонця», «Талісман», «Студент», «Зіна», «Дрібниця», «Тайна» [1]. В осіб із депресивною акцентуацією, від природи (1) спокійних і (2) схильних до мінорного настрою, навпаки, переважають назви з двох-чотирьох слів: «Сваляєські зустрічі», «Казка білого інею», «Кринична вода», «Скрип коліски», «Луна блакитного овиду», «Казка білого інею», «Житіє Антона Кукурічки», «Останній дзвоник у вересні», «Картопля в мундирах на Новий рік», «Чайки летять на Схід» (І. Чендей) [16].

Висновки та перспективи дослідження. Онімний маркер у художніх текстах відображає не лише предметну інформацію, але й підсвідомі структури творчого мислення текстотворця, що розкриваються крізь призму відповідних мовних конструкцій. Онімна картина світу акцентуованої особистості ідентифікується через специфічні (1) конотації, (2) онімну символіку, (3) експресивність. Імплицитна акцентуованість може простежуватися в онімах-заголовках (змісті та структурних особливостях), онімах-присвятах, онімах, що вживаються у власне текстовому просторі, а також псевдонімах. Вона не залежить від дискурсу: може бути закодована і в художніх текстах, і в текстах публіцистичних.

Перспектива дослідження полягає в потребі подальшого розроблення проблематики нового напрямку, номінованого психолінгвістичною ономастикою: слід розглянути, зокрема, текстові мовні елементи крізь призму психічних процесів.

Література

1. *Винниченко Володимир Кирилович*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Винниченко_Володимир_Кирилович
2. *Карпенко О. Ю.* Проблематика когнітивної ономастики : монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 328 с.
3. *Карпенко Ю. О.* Літературна ономастика : зб. статей. Одеса : Астропринт, 2008. 328 с.
4. *Карпенко Ю. А.* Специфика имени собственного в художественной литературе. *Onomastica. Roczn. XXXI. Wrocław etc.*, 1986. С. 220–221.
5. *Коллегаєва І. М.* Текст і мегатекст як члени єдиної комунікативної родини. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ : Логос, 2012. С. 170–178.
6. *Космеда Т., Олексенко О., Павлова І.* Семантика й прагматика дискурсивного слова та його потенціал для діагностики психотипу мовної особистості: аспектуальний опис / за наук. ред. проф. Т. Космеди. Харків : Харків. іст.-філол. тов.-во, 2019. 308 с.

7. *Коцюбинський М.* Intermezzo. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=1065#google_vignett
8. *Куліш П. О.* Твори: у 2 т. / підгот. тексти, упоряд., прим. М. Л. Гончарук. Київ : Дніпро, 1989. 587 с.
9. *Леонгард К.* Акцентуированные личности / пер. с нем. В. М. Лещинская; под ред. д-ра мед. наук В. М. Блейхера. 2-е изд. стереотип. Киев : Вища школа, 1989. 321 с.
10. *Папіш В. А.* Лінгвопсихоакцентуація елітарної мовної особистості: теорія, історія, дискурсивна практика: монографія / Передне слово, наук. ред. проф. Т. А. Космеди. Вінниця-Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2022. 456 с.
11. *Папіш В.* Онім як засіб актуалізації підсвідомих структур особистості в поетичному лексиконі Лесі Українки. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. Люблін, 2021. № 1 (37). С. 118–125.
12. *Пасъчникъ Ф. [Потушняк]*. Оповѣданя. Унгарь: Выданя подкарпатского общества наукъ, 1942. 62 с.
13. *Потушняк Ф.* Повінь. Оповідання, новели, поезії в прозі, роман. Ужгород : Карпати, 1985. 575 с.
14. *Українка Леся. Зібрання творів:* у 12 т. Київ : Наук. думка, 1975–1979. Т. 1: 449 с. Т. 2: 368 с. Т.7: 567 с.
15. *Федотова Н. М.* Сучасні прізвиська Лутанщини: Когнітивна прагматика творення тексту оніма : автореф... канд. філол. наук. Харків, 2008. 20 с.
16. *Чендей Іван Михайлович.* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чендей_Іван_Михайлович

References

1. *Vynnychenko Volodymyr Kyrylovych [Volodymyr Kyrylovych Vynnychenko]*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Винниченко_Володимир_Кирилович. [in Ukrainian].
2. Karpenko, O. Yu. (2006), *Problematyka kohnityvnoi onomastyky [Problematics of cohnitic onomastics]:* monohrafiia. Odesa: Astroprynt. [in Ukrainian].
3. Karpenko, Yu. O. (2008), *Literaturna onomastyka [Literary onomastics]:* zb. statei. Odesa: Astroprynt. [in Ukrainian].
4. Karpenko, Yu. A. (1986), Spetsifika imeni sobstvennogo v khudozhestvennoy literature [Specifics of proper names in fiction], *Onomastica. Roc. XXXI. Wrociaw ets.*, pp. 220–221. [in Russian].
5. Kolehaieva, I. M. (2012), Tekst i mehatekst yak chleny yedynoi komunikatyvnoi rody [Text and megatext as members of a single communicative family], *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy*. Kyiv: Lohos, pp. 170–178. [in Ukrainian].
6. Kosmeda, T., Oleksenko, O., Pavlova, I. (2019), *Semantyka y prahmatyka dyskursyvnoho slova ta yoho potentsial dlia diahnostyky psyhotypu movnoi osobystosti: aspektualnyi opys [Semantics and pragmatics of the discursive word and its*

- potential for diagnosing the psychotype of the linguistic personality: an aspectual description*]. Kharkiv: Kharkiv. ist.-filol. tov.-vo. [in Ukrainian].
7. Kotsiubynskyi, M. Intermezzo. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=1065#google_vignett [in Ukrainian].
 8. Kulish, P. O. (1989), *Tvory [Writings]: u 2 t.* Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian].
 9. Leongard, K. (1989), *Aktsentuirovannyye lichnosti / per. s nem. V. M. Leshchinskaya; pod red. d-ra med. nauk V. M. Bleykhera.* 2-e izd. stereotip. Kyiv: Vishcha shkola. [in Russian].
 10. Papish, V. A. (2022), *Linhvopsykhoaktsentuatsiia elitarnoi movnoi osobystosti: teoriia, istoriia, dyskursyvna praktyka [Linguistic psychoaccentuation of an elite language personality: theory, history, discursive practice]:* monohrafiia. Vinnytsia-Uzhhorod: Polihraftsentr «Lira». [in Ukrainian].
 11. Papish, V. (2021), Onim yak zasib aktualizatsii pidsvidomykh struktur osobystosti v poetychnomu leksykoni Lesi Ukrainky [Onim as a means of actualizing subconscious personality structures in Lesya Ukrainka's poetic lexicon], *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*, № 1 (37), pp. 118–125. [in Ukrainian].
 12. Раѣчпнукъ, Ф [Potushniak] (1942), *Оповѣданiа [Stories]*. Унхвагъ: Выданiа подкарпатскохо обшчештва наукъ. [in Ukrainian].
 13. Potushniak, F. (1985,) *Povin. Opovidannia, novely, poezii v prozi, roman [Flood. Stories, short stories, prose poetry, novel]*. Uzhhorod: Karpaty. [in Ukrainian].
 14. Ukrainka, Lesia (1975–1979), *Zibrannia tvoriv [Collection of works]: u 12 t. T.1. T.2. T.7.* Kyiv: Nauk. dumka. [in Ukrainian].
 15. Fedotova, N. M. (2008), *Suchasni prizvyska Lutanshchyny: Kohnityvna prahmatyka tvorennia tekstu onima [Modern nicknames of the Lutan region: Cognitive pragmatics of onym text creation]:* avtoref... kand. filol. nauk. Kharkiv. [in Ukrainian].
 16. *Chendei Ivan Mykhailovych [Chendei Ivan Mykhailovych]*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Чендей_Іван_Михайлович [in Ukrainian].